

Synod jednal také o přísaze a o úrocích v podobném smyslu, jak byla obojí otázka řešena v Čechách: přísaha je přípustná, nikoli však ve jménu svatých; půjčování nesmí být na újmu bližního. Velmi důležité bylo ustanovení o poddaných, v Polsku velmi utištěných. „Aby nebyl pláč a volání ku Pánu Bohu“, mají se mít páni k lidu milostivě a bez utiskování, robota má být snížena tak, aby poddaní stačili na práci na svých polích, páni at vedou řádné majetkové knihy, aby poddaný lid nebyl zkracován ve svém majetku. Desátky se však připouštějí. Budou obraceny jednak k výživě kněží, jednak k udržování církevních budov a ku podpoře chudých. Společnými příspěvky nechť je vydržována škola v Koźminku. Byla to latinská škola dobré úrovně. Druhou podobnou školu měli Bratři snad již tehdy v Leśně. Byla do značné míry podnikem pánů Leszczyńských, kdežto školu koźmineckou podporovali zejména Ostrogové. Bratři se mají chovat laskavě a snášenlivě k druhým evangelíkům, jen když nesnižují svátosti na pouhá znamení. Jiné rozdíly v učeních o eucharistii mají být snášeny, „neboť mocný jest Pán a jim též zjeví“.

Bližšího styku s *Malopolany* se Bratři v těchto letech vystříhali, dokud nebyla vyjasněna jejich věroučná orientace. Poměrná svoboda vyznání vedla do Polska po Stancarovi a Lismaninovi celou řadu italských humanistů, kteří jinde neobstáli pro své racionalistické věroučné názory. Již r. 1558 zde meškali Lelio Socini, spolu s ním přišel Giorgio Blandrata a získal si přízeň jako lékař, později se k nim přidružil Giovanni Valentino Gentile. Humanistický sklon polských reformovaných způsobil, že tito mužové získali mezi nimi přízeň. Imponovali svým vzděláním. Blandrata byl zvolen za seniora malopolských reformovaných. V diskusích o osobě Kristově, vyvolaných Stancarem, uplatnili svou kritiku trojičného dogmatu. Ľaski jim dovedl čelit. Po jeho smrti se však *protitrojiční směr* v reformované církvi rozmohl tak, že za vedení Řehoře Pauliho nabyl r. 1562–1563 vrchu. I mnozí páni, jako Filipowski, byli získáni. Z kazatelů zbyli v kritické chvíli rozkolu při kalvinismu jen tři. Z nich se postavil v čelo reformovaných Stanisław Sarnicki, známý nám

jíž z lipnického sjezdu [1558], a obnovil malopolskou reformovanou církev, byť z počátku velmi oslabenou, která za stálého zápasu s antitrinitáři opět vzrůstala a hledala nyní k své poloze užší vztah k Bratrům.

Bratři stáli ovšem na straně kalvinistů, ač netajili lítost nad tím, že vůbec vznikaly hádky o tak subtilní věci, jako je podstata Trojice. Dovedli také Polákům vytknout, že si tyto zmatky přivodili sami; proč nesetrvávali při Koźminecké unii, a místo aby se drželi Bratrského vyznání, dali na hlasy cizinců? Nyní podporovali podle svých sil kalvinisty v polemikách, v nichž zejména B. Jan Lorenc, přední spolupracovník B. Izraele, a B. Jan Rokyta uplatnili své bohoslovecké vzdělání. Zároveň hleděli tak před veřejností prokázat, že jsou dalecí popírání trojičného dogmatu. Vydutnější ovšem byla pomoc, kterou svým souvěrcům poskytli theologové švýcarští, takže k nim polští reformovaní tím více přilnuli. Bratři projevíli svou pravověrnost i tím, že — patrně za souhlasu reformovaných — r. 1563 *předložili svou konfesi v polském překladě králi Žikmundovi*, jenž ji přijal a r. 1564 jim ji ústně potvrdil.

Byl to úspěch tím cennější, že se v těchto letech začala za vedení papežského nuncia opět chápat činu katolická strana, posílená tridentským sněmem, vedle kněží i řada šlechticů. Jejich návodem vydal král opět *edikty* proti protestantům. Silný odpor šlechty, zvláště bratrské, jej přiměl, že jejich platnost omezil na antitrinitáře. Pro budoucnost bylo osudné, že evangelici dopouštěli, ba podporovali mocenské zákroky proti svým nedávným souvěrcům. I Bratři opouštěli v jejich případě zásadu svobody svědomí. Po čase potká totéž pronásledování polské evangeliky a nakonec proti nim budou uplatněny zákony proti „ariánům“, jak byli polští antitrinitáři čili sociniáni také nazýváni. Popření trojičného vyznání, základního dogmatu všech křesťanských církví, bylo ovšem v té době obecně pojímáno jako holá nevěra a rouhání, od něhož je třeba se odvrátit jako od otravného jedu.

Poměr k reformovaným utvářel se pak různě. V Kujavsku [kraj jižně od Toruně] dospěli r. 1565 Bratři k úzké dohodě